Azerbaijan School, Volume 320, Issue 1, pp.35-48, 2013

(*English*)

NORMATIVE LEGAL BASES OF MANAGING PRESCHOOL EDUCATION

L.Cafarova, A.Ahmadova

Abstract. Management of pre-school institution is based on Standard Education, (Statement of preschool education, the Charter of the Dow) and on the principles of government management. All documents referred to pre-school institutions are used to organize and manage the pedagogical process.

Keyword. Preschool education, pedagogical process, modernization of education, management, normative legal documents.

(*Azerbaijan*)

MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİLİN İDARƏ EDİLMƏSİNİN NORMATİV-HÜQUQİ ƏSASLARI

Laləzar Cəfərova

Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Azadə Əhmədova

Yasamal rayonu 11 nömrəli uşaq bağçasının müdiri

Açar sözlər. Məktəbəqədər təhsil, pedaqoji proses, təhsilin modernləşdirilməsi, idarəetmə, normativ-hüquqi sənədlər.

(*Russian*)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ БАЗА ПО УПРАВЛЕНИЮ ДОШКОЛЬНЫМ ОБРАЗОВАНИЕМ

Л.Джафарова, А.Ахмедова

Управление дошкольным учреждением осуществляется в соответствии с Законом АР “Об образовании”, Типовым положением о дошкольном образовательном учреждении, Уставом ДОУ и строится на принципах единоначалия и самоуправления, призванных обеспечить государственно-общественный характер управления.

Все документы, указанные в дошкольных образовательных учреждениях служат для организации и управления педагогическим процессом.

Ключевая слова. Дошкольное воспитание, педагогический процесс, модернизация образования, управления, нормативно-правовые документы.

Azerbaijan School, Volume 320, Issue 1, pp.35-48, 2013

Təhsil müəssisəsinin idarəolunmasının dövlət-ictimai prinsiplər əsasında həyata keçirilməsi, pedaqoji proses iştirakçılarının fəaliyyəti üçün ən əlverişli şəraitin yaradılması, onların sosial müdafiəsi və perspektivdə ictimai-dövlət idarəetmə sisteminə keçilməsi müvafiq sənədlərdə qarşıya əsas məqsəd kimi qoyulmuşdur.

Ölkəmizdə Təhsil müəssisələrinin fəaliyyətini tənzimləyən normativ – hüquqi sənədlərdə təhsil sisteminin idarəolunması problemlərinə xüsusi münasibət bildirilmiş və demokratik cəmiyyətdə təhsilin idarəolunması, ona rəhbərlik və nəzarətin həyata keçirilməsinin humanistləşmə və demokratikləşmə prinsiplərinə uyğun şəkildə qurulması məqsədəuyğun sayılmışdır.

Müasir təhsil müəssisəsinin xüsusiyyətlərindən biri dövlət idarəetmə sistemindən dövlət-ictimai idarəetmə sisteminə keçilməsidir. Təhsilin dövlət-ictimai prinsiplər əsasında idarə edilməsinin əsas ideyası təhsil problemlərini həll etmək üçün dövlətin və cəmiyyətin səylərini birləşdirmək, tədris prosesinin məzmununu, forma və metodlarını, müxtəlif tip təhsil müəssisələrini seçməkdə müəllimlərə, şagirdlərə, valideynlərə böyük hüquqlar və azadlıqlar vermək təşkil edir. Təhsil sisteminin idarə olunmasının (o cümlədən məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin) dövlət xarakteri o deməkdir ki, ölkədə təhsil sahəsində dövlətin vahid siyasəti həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasında təhsil sahəsi prioritet sahə hesab olunur. Prioritetlik o deməkdir ki, ölkənin sosial-iqtisadi, siyasi, mədəni və beynəlxalq sahələrdə uğurları təhsil sistemi ilə əlaqələndirilir. Təhsil sisteminin idarə olunmasının dövlət xarakteri təhsil sahəsində dövlət siyasətinin prinsiplərində təsbit olunmuşdur. Həmin prinsiplər Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda qeyd olunduğu kimi təhsilin humanist xarakteri, təhsilin dünyəvi xarakteri, hamının təhsil almaq hüququna malik olması, təhsilin demokratik, dövlət-ictimai xarakter daşıması və s. ifadə olunmuşdur.

Son illər respublikamızda məktəbəqədər təhsilə dövlət nəzarəti gücləndirilmişdir. Bu gün Azərbaycanda təhsilin bütün pillələrində olduğu kimi, məktəbəqədər təhsil pilləsində də əsaslı dəyişikliklər aparılır. Məktəbəqədər təhsilin modernləşdirilməsinin əsası 1999-cu ildə 15 iyun tarixdə ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı”nda qoyulmuşdur.

Müstəqillik illərində Respublikamızda məktəbəqədər təhsil sahəsində mövcud normativ və hüquqi sənədlərin yeniləşdirilməsi zərurəti yarandı. Bu gün bu problemlər müəyyən qədər öz həllini tapıb. Artıq müvafiq sənədlər hazırlanmış və məktəbəqədər təhsil müəssisələrində tətbiq edilməyə başlanılmışdır.

Respublikanın Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən12 aprel 2007-ci il tarixdə “Azərbaycan Respublikasında Məktəbəqədər təhsilin yeniləşdirilməsi Proqramı” imzalanmışdır. Proqramda deyilir: “...məktəbəqədər təhsilin məzmunca yeniləşdirilməsi məqsədilə məktəbə hazırlıq baxımından uşaqların fiziki, sosial-mənəvi, estetik və psixoloji inkişafı, dərketmə və nitq qabiliyyətlərinin yüksəldilməsi üzrə əsas tələbləri özündə ehtiva edən, həmçinin pedaqoji prosesin humanistləşməsini nəzərdə tutan məktəbəqədər təhsil üzrə milli kurikulumun hazırlanması və müvafiq qaydada təsdiq olunmasıdır”.

Azerbaijan School, Volume 320, Issue 1, pp.35-48, 2013

“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda işə məktəbəqədər təhsil təhsilin ilk pilləsi olmaqla, ailənin və cəmiyyətin maraqlarına uyğun olaraq, uşaqların erkən yaş dövründən intellektual, fiziki və psixi inkişafını, sadə əmək vərdişlərinə yiyələnməsini, istedad və qabiliyyətinin üzə çıxarılmasını, sağlamlığının qorunmasını, estetik tərbiyəsini, təbiətə və insanlara həssas münasibətinin formalaşmasını təmin etməsi bir vəzifə kimi qeyd olunur.

Məktəbəqədər hazırlığın təşkili qaydalarına əsasən, Təhsil haqqında qanuna uyğun hazırlanan bu qaydalar məktəbə hazırlığın təşkili məsələlərini tənzimləyir. Sənədə əsasən, 5 yaşlı uşaqlar üçün məktəbə hazırlıq zəruri hesab olunur. Lakin məktəbəqədər yaşlı uşağın təhsili onun inkişafının süni surətdə tezləşməsinə deyil, zənginləşdirilməsinə istiqamətləndirilməlidir. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində məktəbəhazırlıq qrupları 5 yaşdan 6 yaşadək uşaqları əhatə edir və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq, bütün məktəbəqədər təhsil müəssisələrində 5 yaşlı uşaqlar üçün məktəbəhazırlıq qrupları təşkil olunmalıdır. Qaydalara əsasən, 5 yaşlıların məktəbə hazırlığı “Məktəbəqədər müəssisələrdə tərbiyə və təlim Proqramı” əsasında (məktəbəqədər təhsilin kurikulumu) həyata keçirilməlidir. Eyni zamanda yeni alternativ proqramlardan da istifadə oluna bilər.

Müasir dövrdə məktəbəqədər təhsilin problemlərinə çox böyük əhəmiyyət verilir. Bu məqsədlə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 16 iyul tarixli, 137 nömrəli qərarı ilə “Məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı və proqramı” təsdiq edilmişdir. “Məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı və proqramı” (bundan sonra - dövlət standartı) “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 6.3-cü maddəsinə uyğun hazırlanmışdır və tabeliyindən, mülkiyyət formasından asılı olmayaraq, respublikada fəaliyyət göstərən bütün məktəbəqədər təhsil müəssisələrinə şamil olunur və bu tipli təhsil müəssisələrində məktəbəqədər təhsilin vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə, tədris-metodiki rəhbərliyin tələblərinə əməl olunmasına dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsini təmin edir.

Proqramda məktəbəqədər təhsil müəssisələri şəbəkəsinin optimallaşdırılması və maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsi, idarəetmənin yeni iqtisadi münasibətlər zəminində təkmilləşdirilməsi, təşkilat-hüquqi və iqtisadi mexanizmlərin bu müəssisələrin səmərəli fəaliyyətinə yönəldilməsi, məktəbəqədər təhsil xidmətlərinin əhalinin aztəminatlı təbəqəsinin imkanlarına uyğun olması, kadr təminatının yaxşılaşdırılması, yeni kurikulumun hazırlanması, bütövlükdə məktəbəqədər təhsilin ictimai statusunun yüksəldilməsi önəmli vəzifələr kimi qarşıya qoyulub, ən başlıcası isə dünya təcrübəsinə uyğun olaraq 5 yaşlı uşaqların zəruri məktəbəqədər təhsilə cəlb olunması, məktəbəqədər təhsil haqqında ayrıca qanunun qəbul edilməsi nəzərdə tutulub. Bununla müstəqil Azərbaycanın məktəbəqədər təhsil tarixində yeni mərhələnin təməli qoyulmuşdur.

Məktəbəqədər təhsil proqramı (kurikulumu) məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı və proqramına əsasən hazırlanmışdır. Bu sənəd daim dəyişən cəmiyyətin tələbatına uyğun olaraq, inteqrasiya olunmuş həyati bacarıqlara və fəaliyyətə əsaslanır.

Azərbaycan cəmiyyətinin tələb və ehtiyaclarına uyğun, son illərdə nəticəyönümlü, yeni təhsil sistemində əldə olunması nəzərdə tutulan təlim nailiyyətlərinin nəticələr formasında qabaqcadan müəyyən edilməsi və müvafiq nəticələrdən ibarət şəxsiyyətyönümlü təhsil sisteminin yaradılması sahəsində xeyli işlər görülmüşdür. Məktəbəqədər təhsilin təlim

nəticələrindən ibarət yeni məzmun, yeni təlim strategiyaları və uşaq nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sistemi hazırlanmışdır.

Məktəbəqədər təhsilin kurikulumu hazırlanarkən şəxsiyyətyönümlülük, nəticəyönümlülük, uşaqyönümlülük, inteqrativlik, tələbyönümlülük, millilik və dünyəviliyin nəzərə alınması, hər bir uşağın inkişafı üçün bərabər imkanların yaradılması, uşaqların məktəb təliminə hazırlanmasının zəruriliyi kimi prinsiplər əsas götürülmüşdür. Şəxsiyyətyönümlülük təhsil proqramının (kurikulumun) məqsəd və məzmunu ilə bağlı olub, cəmiyyət üçün yararlı üzvün formalaşdırılmasının yerinə yetirilməsini təmin edir. Məktəbəqədər təhsilin kurikulumu kompleks sənəd kimi yeni struktura malikdir. Sənəd məktəbəqədər təhsilin məzmunu, təlim strategiyaları və uşaq nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsini əhatə edir. Məktəbəqədər təhsilin məzmunu dedikdə bu sahədə məzmun standartları başa düşülür. Onların müəyyənləşdirilməsi və təsdiq olunması perspektiv fəaliyyət üçün zəruri hesab edilir. Həmin standartlar uşaqların inkişafını izləmək və istiqamətləndirmək üçün ardıcıl qiymətləndirmə aparmağa imkan yaradır.

Standartlar dövlət tələbidir. Dəyişilmir. Standartlar bütün yaş qrupları üçün eynidir. Lakin yaş qrupuna uyğun olaraq, alt standartlar tədricən mürəkkəbləşir və dəyişir. Hər bir standart bilik qazanmaq və fəaliyyətlə bağlıdır. Bütün fəaliyyətlərdə uşağın təfəkkür fəallığının inkişaf etdirilməsinin, psixomotor bacarıqların formalaşdırılmasının ön planda dayanması zəruri tələb kimi diqqət mərkəzində dayanmışdır.

Təlim strategiyaları təlim prosesinin təşkilinə verilən tələbləri, istifadə edilən forma, üsul, vasitələri və pedaqoji texnologiyaları əhatə edir. Yeni kurikulumlarda təlim strategiyaları anlayışının işlənməsi və pedaqoji prosesin təşkilində ondan daha səmərəli şəkildə istifadə olunması, ilk növbədə, əsas pedaqoji anlayışlardan biri kimi təhsilin müasir tələblər baxımından izahını tələb edir.

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin və uşaq evlərinin pedaqoji şuraları haqqında Nümunəvi Əsasnaməsinə əsasən, pedaqoji şura məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin idarəolunmasının şəffaflığını təmin etmək məqsədi ilə təhsil müəssisəsində tərbiyəçilərlə aparılan metodiki və uşaqlarla təşkil edilən tədris-təlim işləri üzrə mühüm məsələlərə baxılması üçün daim fəaliyyətdə olan ali idarəetmə orqanıdır. Pedaqoji şuranın yaradılması və fəaliyyəti əsasnaməyə uyğun olaraq, məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin təsisçisi tərəfindən təsdiq olunmuş əsasnaməyə və təhsil müəssisəsinin nizamnaməsinə əsasən müəyyən edilir.

Sənəddə pedaqoji şuranın fəaliyyət istiqamətləri, hüquqları, vəzifələri göstərilir. Şuranın əsas vəzifəsi uşaqlarla aparılan tədris-tərbiyə işinin keyfiyyətini yüksəltmək, pedaqoji elmlər sahəsində olan nailiyyətlərdən, yeniliklərdən və qabaqcıl iş təcrübələrindən istifadə etmək, tərbiyəçilərin pedaqoji iş qabiliyyətini yüksəltmək, yaradıcılıqlarını inkişaf etdirmək, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində yeni interaktiv təlim metodlarından istifadə üzrə işi təkmilləşdirməkdir.

Məktəbəqədər müəssisələrin nümunəvi nizamnaməsi təhsil haqqında qanuna əsasən hazırlanıb və tabeliyindən, təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq, bütün məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin fəaliyyətini tənzimləyir. Məktəbəqədər təhsil müəssisəsi mülkiyyət növünə görə dövlət, bələdiyyə və özəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrinə bölünür. Sənəddə məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin növləri, yaş qrupları, hər bir qrupda uşaqların sıxlığı və s.

müəyyənləşdirilmişdir. Eyni zamanda sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün xüsusi uşaq bağçalarının növləri də müəyyən edilmişdir.

Nəzərdən keçirdiyimiz sənədlərin hamısı məktəbəqədər müəssisələrdə pedaqoji prosesin təşkili və səmərəli idarəolunmasına xidmət edir və bu müəssisələrin inkişafına geniş imkanlar açır.

Rəyçi: prof. A.Mehrabov

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Məktəbəqədər təhsilin dövlət standartları və proqramı (kurikulumu). RNK-nın 16 iyul 2010-cu il qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

2. Məktəbəqədər təhsilin proqramı (kurikulumu). RNK-nın 10 iyul 2012-ci il qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

3. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin və uşaq evlərinin pedaqoji şuraları haqqında Nümunəvi Əsasnamə. RNK-nın 9 avqust 2012-ci il qərarı ilə təsdiq edilmişdir.